

УДК 94 (100): 327
ББК 63.3(0)-6
В 85

Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин: стат. та матеріали III Міжнар. наук.-прак. конф., присвяченої пам'яті професора Г.Л. Бондаревського (3-4 квіт. 2012р., м. Луганськ)/Під ред. М.С. Бурьяна. — Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2012. — 504 с.

ISBN 978-966-492-319-1

УДК 94(100): 327
ББК 63.3(0)-6

Головний редактор — **Бурьян М. С.**, доктор історичних наук, професор
Заступник головного редактора — **Савенков В.В.**, кандидат історичних наук, доцент

Відповідальний секретар — **Ширяев М.В.**, кандидат історичних наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Бондаревська Л.Г., кандидат історичних наук, професор (м. Москва)
Шаумян Т.Л., кандидат історичних наук, керівник Центру індійських досліджень Інституту сходознавства РАН (м. Москва)
Качараба С.І., доктор історичних наук, професор (м. Львів)
Коппель О.А., доктор історичних наук, професор (м. Київ)

На обкладинці книги зображений Г.Л. Бондаревський у формі співробітника Міністерства закордонних справ Узбецької РСР, Ташкент 1948.

На обложке книги изображен Г.Л. Бондаревский в форме сотрудника Министерства иностранных дел Узбекской ССР, Ташкент 1948.

G. L. Bondarevsky is pictured on the book cover in the form of staff of the Ministry of Foreign Affairs of the Uzbek SSR, Tashkent 1948.

ISBN 978-966-492-319-1

© Бурьян М.С., Ширяев М.В., 2012
© ТОВ «Віртуальна реальність», 2012

ЗМІСТ

Гіясов Т.Г. (м. Ташкент, Узбекистан) Вчитель та наставник: спогади про Г.Л. Бондаревського.	22
Історія Стародавнього світу та Середніх віків	31
Вар'ян О.О. (м. Запоріжжя) Формування поглядів на «ідеального» громадянина у Давньому Римі, (укр.)	31
Голованов С.О. (м. Київ) Дипломатичний та військовий аспекти підготовки Афіні і Спарти до Пелопоннеської війни, (укр.)	36
Гутовський Р.Л. (м. Луганськ) Християнські конфесії та державна влада у Вандальському королівстві при Гейзеріху (439-477 рр.). (рос.)	42
Івченко О.В. (м. Одеса) Економічні та неекономічні функції золотих та срібних монет Римської імперії, (рос.)	46
Ковальчук М.В. (м. Київ) Основи формування яничарського корпусу, (укр.)	49
Яковенко О.В. (м. Дніпропетровськ) Образ стародавніх русів у візантійських нарративних джерелах (рос.)	53
Історія Нового та Новітнього часу	57
Банті Р., (м. Нетанія, Ізраїль), Машевський О.П. (м. Київ, Україна) Політика Великої Британії стосовно «кольорової» імміграції (1945-1979 рр.). (рос.)	57
Беляєва А.О. (м. Запоріжжя) Міжвоєнний період як етап в історії європейської інтеграції: специфічні риси, (укр.)	62
Ботіка Т.С. (м. Одеса) Російські часописи кінця XIX — початку XX ст. про дитячу працю у Великій Британії, (укр.)	66
Волков Т.О. (м. Київ) Політична боротьба в Північній Ірландії на початку XXI ст. (укр.)	69
Волкова Є. С. (м. Луганськ) Дипломатична місія Н.Н. Муравйова в Єгипет та розвиток східного питання в 1832-1833 роках, (укр.)	73
Гальчак Б.М. (м. Зелена Гура, Польша) Безглуздість проведення операції «Вісла» й дискусійні питання довкола неї. (укр.)	77
Гаухман М.В., Гогохія Н.Т. (м. Луганськ) Формування ідентичності «радянської єврейської дитини» в 1930-ті рр. (на матеріалі ілюстрованих видань поетичних творів Лейби Квітка), (укр.)	83
Столбіна О.М. (м. Одеса) Еволюція російського законодавства відносно положення євреїв протягом XIX ст. (укр.)	87
Давиденко Ю.М. (м. Ніжин) Діяльність підпільних молодіжних організацій на теренах Варшави 1939—1942 рр. (укр.)	91
Давлетов О.Р. (Запоріжжя) Особливості ідеологічної підготовки німецької молоді у лавах «Гітлерюгенду» (1936—1939 рр.): антисемітський аспект, (укр.)	95

Дацків І. Б. (м. Тернопіль) Формування зовнішньополітичної концепції Українською Центральною Радою: від автономії до незалежності, <i>(укр.)</i>	99
Демченко О.П. (м. Одеса) Мудроське перемир'я 1918р. і англо-французькі протиріччя, <i>(укр.)</i>	104
Дергачева А.С., Поспелов А.С. (м. Одеса) Іае.33 Pulqui II — німецько-аргентинська «Стріла» <i>(рос.)</i>	109
Іванченко О.Г. (м. Київ) Передумови та причини загострення хорвато-сербських відносин у період існування Королівства Сербів, Хорватів і Словенців (1918—1929 рр.). <i>(укр.)</i>	113
Карпенко М.М. (м. Луганськ) Концептуальні підходи у дослідженні процесу «розкозачування» донських козаків: постановка проблеми, <i>(рос.)</i>	126
Кінка С.М. (м. Одеса) Народні фронти країн Балтики як фактор демократизації суспільства (1988--1991 рр.) <i>(рос.)</i>	122
Краснякова М. А (м. Луганськ) Російсько-іранська боротьба за панування на Південному Кавказі в першій третині XIX ст. <i>(укр.)</i>	126
Лавренко В.С. (м. Дніпропетровськ) Переміщення представників російської еміграції першої післяреволюційної хвилі в рамках Європейського континенту: до питання про ментальну географію, <i>(укр.)</i>	130
Нікітіна І. В. (м. Севастополь) Демографічні процеси в Балаклавському регіоні на рубежі 1920-1930-х гг. <i>(рос.)</i>	134
Пилипенко В.М. (м. Чернігів) Колонізація українських земель і польсько-турецьке протистояння у середині XVI — середині XVII ст. <i>(укр.)</i>	138
Полич М.І. (м. Тернопіль) Дипломатична діяльність Лонгіна Цегельського. <i>(укр.)</i>	142
Священко З.В. (м. Умань) «Редакційна комісія міністерства внутрішніх справ» та аграрне питання в російській імперії напередодні революції 1905—1907 рр. <i>(укр.)</i>	146
Сергієнко Т.В. (м. Одеса) Розвиток інституту правової відповідальності неповнолітніх правопорушників в Російській імперії, <i>(укр.)</i>	151
Сорокін П.Є. (м. Москва, Росія) Перелом у політичному курсі ЮАР: від апартеїду — до демократії (1980—1984 рр.) <i>(рос.)</i>	155
Стецькович С. І. (м. Київ) Інквізиція, її роль у церковній та політичній історії, <i>(укр.)</i>	159
Субх М.А. (м. Київ) Характерні риси процесу демократизації політичного життя країн-членів ради співробітництва арабських держав перської затоки у другій половині XX ст. — на початку XXI ст. <i>(укр.)</i>	163
Хомич О.С. (м. Одеса) Політичне вчення Джона Спелмена. <i>(укр.)</i>	168
Шишела СІ. (м. Київ) Люблінська угода від 9 вересня 1944 року та реакція польського та українського населення на її підписання, <i>(укр.)</i>	172
Якименко Л.М. (м. Луганськ) Радянський плакат періоду «холодної війни» (др. пол. 1940—1960-х рр.) як засіб візуальної пропаганди, <i>(укр.)</i>	176

Історія та актуальні проблеми міжнародних відносин	180
Алієв Т.Р. огли (м. Київ) Зовнішня політика Ісламської Республіки Іран та її євразійський напрям (кінець XX — початок XXI століття), <i>(укр.)</i>	180
Багінська М.В. (м. Київ) Економічна складова зовнішньої політики Швейцарії початку XXI століття, <i>(укр.)</i>	185
Балюк Н.В. (м. Київ) Основні напрямки співпраці ЄС і латиноамериканських організацій, <i>(укр.)</i>	191
Бессонова М.М. (м. Київ) Анти-американізм як феномен сучасних міжнародних відносин, <i>(укр.)</i>	195
Гребенюк В.С. (м. Луганськ) Англо-французьке протистояння в Індії, 1749—1754 рр. <i>(рос.)</i>	199
Грицьких Д.В. (м. Луганськ) Чарльз Елліот та реалізація планів Дж. Пальмерстона зі встановлення дипломатичних відносин з Імперією Цин, 1838—1842 рр.....	204
Грищечкін Д.Г. (м. Ростов-на-Дону, Росія) Перспективи розвитку російсько-українського інтеграційного процесу: глобальний та регіональний аспект, <i>(рос.)</i>	208
Гула В.Д. (м. Київ) Росія у системі міжнародних відносин напередодні війни 1768—1774 рр. <i>(укр.)</i>	214
Діческул В.М. (м. Київ) Витоки та історія проблеми Палестини (20-30-ті роки XX ст.) <i>(рос.)</i>	218
Дьомін О. Б. (м. Одеса) Європейська політика Російської Федерації і становлення збройних сил (перша половина 90-х років XX століття) <i>(рос.)</i>	222
Забара В.В. (м. Запоріжжя) Міжнародний Арбітраж в районі Брчко: від розмежування між ворогуючими сторонами до окремого Округу в складі Боснії і Герцеговини та фактичної зміни Дейтонських мирних угод, <i>(укр.)</i>	226
Звягіна О.М. (м. Запоріжжя) Західно та Центральноевропейська зовнішня політика Польщі у дев'яності роки XX сторіччя, <i>(укр.)</i>	230
Зуєва А.О. (м. Луганськ) Американсько-турецькі відносини в роки Першої світової війни <i>(рос.)</i>	234
Клочак О.З. (м. Київ) Глобальна трансформація НАТО в 1989—1991 роках як основа початку формування євроатлантичної політики Республіки Польща.....	238
Ковальський С.В. (м. Одеса) Європейська дипломатія Республіки Техас (1836—1846 рр.) <i>(рос.)</i>	242
Конон Н.Є. (м. Дніпропетровськ) Роль неурядових організацій Німеччини у прийнятті та реалізації політичних рішень, <i>(укр.)</i>	248
Корніловський А.С. (м. Луганськ) До деяких вузлових моментів російсько-курдських взаємовідносин у XIX ст. <i>(рос.)</i>	252
Кривенкова Р.Ю. (м. Ужгород) Сучасні геополітичні виклики для України: прогноз на 10 років, <i>(укр.)</i>	256
Круглей І.1. (м. Луганськ) Витоки створення Талібану. <i>(рос.)</i>	263

Грицких Д. В. (г. Луганск)

ЧАРЛЬЗ ЭЛЛИОТ И РЕАЛИЗАЦИЯ ПЛАНОВ
ДЖ. ПАЛЬМЕРСТОНА ПО УСТАНОВЛЕНИЮ
ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ С ИМПЕРИЕЙ ЦИН
1838-1842 гг.

Ретроспективно оценивая всю совокупность событий, произошедших в англо-китайских отношениях 1832-1842 годов, можно обоснованно говорить о том, что политика Пальмерстона и его окружения представляла собой нечто большее, чем агрегированное выражение интересов британского истеблишмента, расколотого на конкурирующие группировки.

Главной задачей, которую должны были выполнить ставленники Пальмерстона, было заключение с Китаем базового соглашения — основания для дальнейшего сотрудничества. Это отвечало жизненным интересам империи. Ведь еще с XVII века Пекин развивал политический диалог с Россией — основным конкурентом Великобритании в борьбе за влияние в Азии [1, с. 6-9]. Уже в 1834 году секретарь совета директоров британской Ост-Индской компании писал об угрожающих успехах России в отношениях с Китаем, тогда как ни одна европейская держава не имела ни собственного порта, ни укрепленного пункта, ни определенного и признанного китайцами статуса.

Заключение межгосударственного соглашения выступало приоритетной задачей, значительно опережая по степени значимости и текущую коммерческую конъюнктуру, и ставший на долгие годы титульным в историографии англо-китайских отношений 1832-1842 гг. «опиумный вопрос».

Ради изменения формата отношений со Средним государством, Пальмерстон был готов применить все средства — от дипломатических посольств до военного принуждения. Однако война, как самый последний довод, была неприемлема в условиях британского парламентаризма и в контексте актуальной для того времени международной обстановки. В конечном итоге неоправданная война могла привести ее инициаторов к отставке и «политической смерти».

В таких обстоятельствах началась реформа менеджмента британской торговли в Китае.

* * *

В 1834 году с окончанием монополии Ост-Индской компании на торговлю с Китаем, был осуществлен перевод британских поданных под юрисдикцию представителей Правительства Ее Величества. Вместо традиционных суперкарго ОИК в регион были направлены суперинтенданты [3, с. 3; 4, с. 1-2].

Уже эти шаги сами по себе вели к росту напряженности в отношениях с Китаем, правящие круги которого очень недоверчиво относились к иностранными коммерсантами [6, с. 16-19]. И любые попытки сломать устояв-

шийся формат отношений с Китаем наносили ущерб британской коммерции. Первый же из ставленников Пальмерстона - упомянутый уже лорд Нэпир - при малейшей попытке по-новому поставить себя в отношениях с провинциальными властями, попал под такой прессинг, что был вынужден бежать при молчаливом согласии британского торгового сообщества, оказавшемся перед реальной угрозой полного расстройства дел [6, с. 31-32].

В отсутствие деятельных администраторов система отношений с Китаем вернулась в прежнее русло: на всей корреспонденции появился маркер «пин», знаменующий неограниченный суверенитет Китая и подчиненное (на правах вассала) положение британских коммерсантов; все коммерческие отношения следовало организовывать лишь при посредничестве Гунхан («государственная компания») и только в Кантоне.

Однако такие условия оказались терпимыми для торговцев, сумевших за несколько лет значительно увеличить торговый оборот, в том числе и в области контрабанды опиума. Подобная система отношений с Поднебесной нашла своих сторонников и в метрополии, например - герцога Веллингтона (заменившего Пальмерстона на его месте на краткий период - с конца 1834 до середины 1835 года), и его сторонников, ратовавших за увеличение богатства британской нации. С коммерческой точки зрения их позиция казалась неустойчивой [7, с. 764].

Ситуация радикально изменилась с момента возвращения Пальмерстона в кресло главы Форин-оффиса, который срочно назначил на пост шефа-суперинтенданта своего человека — Чарльза Эллиота. Последний тут же стал предпринимать шаги, направленные на признание китайской стороной его официального статуса. Игнорируя протест местных властей, Ч.Эллиот поселился в Кантоне, довел до сведения британских поданных приказ министра иностранных дел о его назначении на пост суперинтенданта, гарантировав защиту их интересов лишь в том случае, если они будут вести деловое общение с китайскими властями исключительно через его посредничество [5, с. 344].

Выполнить данное обещание было непросто. Китайские власти не желали признавать деятельность Ч. Эллиота в качестве официального чиновника. Вместе с тем, торговля опиумом, наносившая ущерб китайской экономике и общественному здоровью, заставила правительство Китая принять меры. В Кантон был направлен специальный уполномоченный — инспектор Лин, который довел указ о запрете на торговлю опиумом до сведения британских торговцев.

Именно этим и воспользовался Ч.Эллиот, ответив комиссару письмом, где указал, что даже если запрет и существует, то официальный представитель Британской империи об этом не получал соответствующего уведомления. Этим он стремился заставить китайскую сторону признать официальный статус суперинтенданта де факто. Предполагая, что ответ будет крайне интересовать Лина, Ч.Эллиот не стал ставить на письме отметки «пин» [8, с. 731-732].

Повинуясь необходимости, инспектор Лин письмо принял. Но в ответ издал указ о том, что каждый иностранец, который желает продо;грать торговать в Кантоне должен перед заходом в порт подписывать документ о том, что он уведомлен о запрете на ввоз наркотика. Такая форма освобождала китайскую сторону от любых обязательств.

Ч.Эллиот, в свою очередь, запретил капитанам английских судов подписывать подобные документы. Торговцы с пониманием отнеслись к требованию суперинтенданта, так как значительная часть из них действительно осуществляла контрабанду наркотика.

Так, все более увлекаясь борьбой за официальный статус британского представителя в Китае, Эллиот поставил под угрозу само существование британской торговли с Китаем.

После этого инцидента Ч.Эллиот оказался в незавидном положении. В своей переписке он требовал либо дополнительных инструкций, либо полномочий для самостоятельных действий. Пальмерстон же в официальных депешах (позже опубликованных в пакете материалов по этому делу) продолжал сообщать Ч.Эллиоту, что запретить торговлю опиумом правительство не имеет права, равно как дать ему какие-либо полномочия для привлечения к ответственности британских граждан в Китае, нарушающих инструкции суперинтенданта [8, с. 728-732].

Выход из создавшегося положения произвольно указал сам специальный уполномоченный. Он принял решение силой изъять опиум, хранящийся в акватории Кантона. В официальном письме к Ч.Эллиоту Лин уведомил, что пока опиум не будет сдан, жители фактории и сам суперинтендант будут находиться под арестом.

Ч.Эллиот силой оружия, при помощи кораблей, под командованием его двоюродного брата Дж. Эллиота сумел эвакуировать британских подданных из фактории. Но опиум был уничтожен, британские подданные очередной раз унижены.

Трудно сказать, понял ли сам Ч. Эллиот, каких результатов ему удалось добиться. Однако, как только до Дж. Пальмерстона дошли сведения о проявленной «агрессии» со стороны китайских властей, к берегам Китая была незамедлительно отправлена эскадра. Обсуждения в парламенте вопроса о войне с Китаем начнутся более чем через месяц после этого распоряжения и главным аргументом за начало войны с Китаем стал тезис о недопустимости «варварского» насилия над британскими подданными, ведущими честную торговлю [1, с.89-90].

* * *

Учитывая вышеизложенные соображения, наконец можно с наибольшей ясностью понять чем занимался Ч.Эллиот в Китае на посту суперинтенданта в 1838-1842гг.: рискуя расстроить британскую торговлю и утратить бесспорное лидерство в регионе, испытывая на себе прессинг со стороны местных властей, ставленников ОИК и несметно богатых торгов-

цев-контрабандистов (одинаково заинтересованных в старых, «добрых», стабильных отношениях), лишенный достаточных полномочий в условиях удаленности от центра принятия решений (письмо из Кантона в Лондон и обратно могло идти больше года!!!) Чарльз Эллиот правомерно провинциальную китайскую власть на действия, которые стали бы основанием для реализации мирного или силового сценария заключения с Китаем официальных отношений. Эти интеракции должны были стать почвой для формирования готовности британского общественного мнения к применению силы, даже несмотря на осуждение широкой общественностью практики торговли опиумом. И кроме того, все это должно было предотвратить международную изоляцию Великобритании в отношениях с Китаем.

Несомненно, реализация настолько рискованного плана была бы исключена, если бы лорду Пальмерстону приходилось выносить истинные задачи на широкое обсуждение. Вместо этого он привлек к делу немногочисленную группу лично преданных людей — представителей родовитых семейств Нэпиров и Минто, которым и было суждено внести определяющий вклад в развитие истории международных отношений на Дальнем Востоке в 1832-1842 годах.

Литература:

1. **Айзенштат М.П.**, Гелла Т.Н. Английский партии и колониальная империя Великобритании в XIX веке (1815 - середина 1870-х гг.)/М.П. Айзенштат, Т.Н. Гелла. — М., ИВИ РАН. - 217с.
2. **Павлодин П.Л.** Китай и современная китайско-европейская борьба/П.Л. Павлодин. - М., 1900. — 68с.
3. **Extract from the Royal Sign Manual Instructions to the Superintendents of Trade in China, December 31, 1833**//Correspondence Relating to China, 1840. Presented to both Houses of Parliament, by Command of Her Majesty. - L., 1840. - P. 3.
4. **Extract from the Royal Commission appointing Lord Napier, Mr. Plowden, and Mr. Davis, to be « Superintendents of the Trade of British Subjects in China, December 10, 1833**//Corespondence Relating to China, 1840. Presented to both Houses of Parliament, by Command of Her Majesty. — L., 1840. - P. 1-2.
5. **Memorandum by Mr. Morrison**, Macao, January 13, 1837//Correspondence relating to China. Presented to both Houses of Parliament by Command of Her Majesty. — L., 1840. - P-344.
6. **Sayer G.R.** Hong Kong. Birth, adolescence and coming of age/G.R. Sayer. - L., 1937. — 232 p.
7. **War with China**. Stenogram of F.Thesiger speech. House of Commons. April 8, 1840//Hansad's Parliamentary Debates. Third series. Vol.53. - L., 1840. - Col. 756-779.
- 8- **War with China**. Stenogram of W.Follett speech. House of Commons. April 7, 1840//Hansad's Parliamentary Debates. Third series. Vol.53. - L., 1840. - Col. 720-738.